

Felles praksis ved kostnadsberegning for veiledning og opphold ved gradsgivende UH-institusjon

- Rapport fra arbeidsgruppa

Innhold

.....	1
1. Sammendrag	1
2. Bakgrunn	1
3. Praksis for betaling og kostnadsberegning for ph.d.-kandidater som ikke har arbeidsplass eller er ansatt ved gradsgivende institusjon	2
4. Eksempler på problemstillinger	3
5. Vurderinger	4
6. Anbefalinger.....	5
7. Mandat og oppnevning av arbeidsgruppe	6

1. Sammendrag

En kartlegging via UHR forum for forskerutdanning (fra 2020) viste at kostnadsberegninger tilknyttet ph.d.-kandidater som ikke har arbeidsplass eller er ansatt ved gradsgivende institusjoner, forvaltes ulikt både mellom og innad på institusjonene. Også de nasjonale anbefalingene knyttet til nærings-ph.d.-ordningen (2015) synes å være fulgt opp i ulik grad ved institusjonene.

Rapporten er basert på at gradsgivende institusjon er ansvarlig for ph.d.-utdanningen. Rapporten belyser problemstillinger knyttet til kostnadsberegninger for ph.d.-ordningen og anbefalinger for oppfølging. Kort oppsummert anbefales det at beregning av kostnader gjøres i henhold til rapporten om nærings-ph.d.-ordningen: *Kostnadsberegning og finansiering av veiledning og opphold ved gradsgivende UH-institusjon*. Avtale om finansiering gjøres før doktorgradsarbeidet settes i gang, og avtales gjennom doktorgradsavtalen del c som handler om samarbeid med eksterne aktører. For mer detaljerte anbefalinger og vurderinger se kapittel 5.

2. Bakgrunn

I 2015 ble rapporten "Nærings-ph.d.-ordningen: Kostnadsberegning og finansiering av veiledning og opphold ved gradsgivende UH-institusjon" utarbeidet¹. Arbeidsgruppen ble oppnevnt av UHR og var sammensatt av administrative- og vitenskapelige ansatte. Rapporten skisserte nasjonale anbefalinger for

¹ UHR: Nærings-ph.d.-ordningen: Kostnadsberegning og finansiering av veiledning og opphold ved gradsgivende UH-institusjon: <https://www.forskningsradet.no/siteassets/midler-fra-fr/narings--og-os-phd/UHR-rapport-pdf>

beregning av kostnader og fordeling av kostnader mellom UH-institusjon og bedrift, men har også vært retningsgivende for offentlig-ph.d.-ordningen. Det har i ettertid kommet frem at kostnadsberegninger tilknyttet ph.d.-kandidater som ikke har arbeidsplass eller er ansatt ved gradsgivende institusjoner, forvaltes ulikt av institusjonene. Det er derfor et behov for å se på kostnadsberegning og finansiering av flere ph.d.-kategorier i tillegg til nærings- og offentlig ph.d.- kandidater.

Denne rapporten benytter 2015-rapporten, samt en kartlegging utført av UHR-forskerutdanningsforum, til å vurdere muligheten og eventuelt foreslå felles praksis for kostnadsberegning og betaling for ph.d.-kandidater i denne kategorien (se mandat kap. 7).

3. Praksis for betaling og kostnadsberegning for ph.d.-kandidater som ikke har arbeidsplass eller er ansatt ved gradsgivende institusjon

Før arbeidsgruppa ble etablert, hadde UHR gjort en kartlegging via UHR forum for forskerutdanning. Kartleggingen stilte spørsmål om institusjonene fakturerte for tre ulike ph.d.-kandidater: 1. finansiert gjennom nærings og offentlig ph.d.-ordning, 2) ansatt i instituttsektoren, og 3) ansatt ved UH-institusjoner som ikke selv har relevant doktorgradsprogram. Det ble også stilt spørsmål om satser som ble brukt, og hvilke kostnader som faktureres. Ti institusjoner svarte på kartleggingen². Se Tabell 1.

Tabell 1: Oversikt over forskjellige måter å fakturere de forskjellige typer ph.d.-kandidater, og i hvilken grad disse blir praktisert ved institusjonene som svarte på kartleggingen.

Stipendiatkategori	Fakturering	Antall institusjoner
Ph.d.-kandidater ansatt i instituttsektoren	Ja, samme sats*	0
	Ja, sats* varierer	3
	Både ja og nei, sats* varierer	2
	Nei	5
Ph.d.-kandidater ansatt ved UH-institusjoner som ikke selv har (relevant) doktorgradsprogram	Ja, samme sats*	0
	Ja, sats* varierer	0
	Både ja og nei, sats* varierer	6
	Nei	4
Nærings ph.d. og offentlig ph.d.	Ja, samme sats*	2
	Ja, sats varierer*	5
	Både ja og nei, sats* varierer	2
	Nei	1

*I denne undersøkelsen henviser ordet sats til om institusjonene har en fastsatt sum som brukes til å beregne kostnader de tar betalt for.

Svarene fra institusjonene viser at de fleste tar betalt for nærings ph.d. og offentlig ph.d., men satsene varierer både mellom og innad ved institusjonene. Det er få som tar betalt for ph.d.-kandidater som er ansatt ved en UH-institusjon som selv ikke har relevant doktorgradsprogram, og det er få som tar betalt

² De 10 institusjonene er: UiB, UiT, NTNU, UiO, UiS, USN, NHH, HINN, HVL, hiMolde.

for ph.d.-kandidater ansatt i instituttsektoren. Variasjoner i hva de ulike institusjonene fakturerer for og satsene for fakturering, kan ha sammenheng med ulike fagområder ved institusjonene samt ulike krav i institusjonenes ph.d.-programmer. Det kan derfor stilles spørsmål ved om alle ulikheter nødvendigvis er et problem, eller snarere et resultat av fagområdenes egenart og ph.d.-programmets utforming.

Kartleggingen viser at det er ulik praksis for betaling og kostnadsberegning for alle kategorier ph.d.-kandidater, både mellom og innad ved organisasjonene. Dette reiser spørsmålet hvorvidt organisasjonene har klart å implementere anbefalingene fra 2015-rapporten³, eller om det er andre årsaker til variasjon? I kapittel 4 synliggjøres noen av disse årsakene.

4. Eksempler på problemstillinger

Utredningen fra 2015 «Nærings-ph.d.-ordningen: Kostnadsberegning og finansiering av veiledning og opphold ved gradsgivende UH-institusjon» gir en god og utfyllende beskrivelse av beregning av kostnader. Selv om det er gått 6 år siden rapporten ble skrevet, vurderer arbeidsgruppen det slik at rapporten fortsatt kan være førende for beregning av kostnader i et ph.d.-løp for alle tre kategoriene av ph.d.-kandidater. Når kostnadene er beregnet, vil det kunne være forskjellige vurderinger for hva som legges inn av egeninnsats fra gradsgivende institusjon eller hva gradsgivende institusjon ønsker å ta betalt for.

Nedenfor belyser vi problemstillinger og hvilke kostnader som bør vurderes gjennom eksempler. 2015-rapporten er tydelig på sine anbefalinger for nærings ph.d., og det er tidligere vurdert at samme metodikk kan brukes for offentlig ph.d.. Derfor vil eksemplene være basert på kandidater som er i instituttsektoren og/eller fra en ikke-gradsgivende institusjon.

Eksempel 1 – Kandidat med behov for veileder ved gradsgivende institusjon

Sigrunn Sigrunnsen er ansatt på SINTEF og har et godt fagmiljø rundt seg. Fagmiljøet rundt Sigrunn kan i stor grad bidra med faglig kompetanse og refleksjoner inn mot doktorgradsarbeidet. Men SINTEF selv kan ikke tildele ph.d.-graden. Derfor må Sigrunnsen tas opp på et ph.d.-program på et lærested og ha hovedveileder der. Ved oppsett av doktorgradsavtalen vurderer hovedveileder det slik at Sigrunnsen kan slippe residensplikten fordi fagmiljøet på SINTEF deler lokaler og samarbeider tett med fagmiljøet på lærestedet. Dersom lærestedet i dette tilfellet ønsker å ta betalt for de kostnader de har for denne kandidaten må det vurderes om lærestedet skal ta betalt for veilederkostnader, administrasjonskostnader, kostnader til bedømmelse og til disputas.

Case 2 – Kandidaten får veiledning og har residensplikt

Ole Olsen er ansatt på en høyskole som ikke har doktorgradsprogram innen egnet fagområde for doktorgradsarbeidet. Det vil også si at fagmiljøet på høyskolen er lite innenfor hans fagområde. For å få en utdanning med god kvalitet har han behov for både veiledning og et opphold (residensplikt) på et lærested som har riktig doktorgradsprogram. Lærestedet må derfor vurdere om de skal ta betalt for indirekte kostnader, veilederkostnader, administrasjonskostnader, kostnader til bedømmelse og til disputas.

³ UHR: Nærings-ph.d.-ordningen: Kostnadsberegning og finansiering av veiledning og opphold ved gradsgivende UH-institusjon: <https://www.forskningsradet.no/siteassets/midler-fra-fr/narings--og-os-phd/UHR-rapport-pdf>

Case 3 – Kandidaten får veiledning, har residensplikt og bruker annen forskningsinfrastruktur

Alva Alvasen er ansatt på NINA og er der tilknyttet et begrenset forskningsmiljø. Alvasen trenger nærhet til et større forskningsmiljø, og har også behov for forskningsinfrastruktur som ikke er tilgjengelig på NINA. For å få en utdanning med god kvalitet har hun behov for både veiledning og et opphold (residensplikt) på et lærested som har riktig doktorgradsprogram. Lærestedet må vurdere om de skal ta betalt for indirekte kostnader, veilederkostnader, leiestedskostnader, administrasjonskostnader, kostnader til bedømmelse og til disputas.

Disse eksemplene viser at det er flere forhold som spiller inn for beregning av kostnader, og at hvilke typer kostnader som bør vurderes kan variere fra tilfelle til tilfelle. Samtidig vil det være andre faktorer som kan påvirke utfallet av hvem som skal betale hva:

- Hvordan er prosjektet/kandidaten finansiert?
- I hvilken grad har fagmiljøet på gradsgivende institusjon en egeninteresse i prosjektet, og er kandidaten godt integrert i fagmiljøet?
- I hvilken grad vil kandidatens arbeid gi en gevinst til gradsgivende institusjon i form av blant annet økt forskningsaktivitet og publisering?
- Hvor lenge skal kandidaten ha residenstid?

5. Vurderinger

I dette kapitlet gjøres vurderinger rundt problemstillingene og kostnadene som er skissert i eksemplene i kapittel 4.

Veiledning og integrering i fagmiljøene

I rapporten fra 2015 ble veiledningskostnader beregnet til å gi en årlig kostnad på rund NOK 65 000,- (i 2014). Til å regne dette tallet benyttet man et gjennomsnitt på 75 timer per år à 12 måneder i tre år.

Mange veiledere har betydelig med forskningstid, og veiledning kan regnes som en del av dette. Samtidig er det også argumenter i sektoren for at veiledning regnes som en del av undervisningen. Dette kan variere både mellom institusjoner, men også innad i institusjoner.

For veiledning kan det vurderes å gjøre en kostnadsdeling mellom gradsgivende institusjon og vertsinstitusjon. Vurderingen bør gjøres med tanke på at veiledning er relativt tidkrevende, noe som taler for at dette er en kostnad som skal deles mellom gradsgivende institusjon og vertsinstitusjon. Samtidig kan en ph.d.-kandidat som er godt integrert i fagmiljøet hos veileder ved gradsgivende institusjon være et verdifullt bidrag til fagmiljøet og forskningen ved gradsgivende institusjon. Her kan veileder selv ha faglig fremgang i egen forskning gjennom kandidatens arbeid. Dette kan tale for at veiledning er en kostnad som dekkes av gradsgivende institusjon. Dersom kandidaten ikke har denne nærheten til veileders fagmiljø, kan det vurderes om det skal tas betalt for veiledningskostnader

Anbefaling: Avtale om betaling spesifiseres i doktorgradsavtalen del C, som handler om samarbeid med eksterne aktører før ph.d.-kandidaten starter på doktorgraden. (Det må lages en mal som gjør at man husker at dette skal spesifiseres ved avtaleinngåelse).

Indirekte kostnader

De indirekte kostnadene inkluderer kostnader knyttet til kontorplass, IT, bibliotekstjenester og administrasjon, inkludert bedømmelse og disputas. Som for rapporten i 2015 kan de indirekte kostnadene beregnes ved å bruke TDI-modellens IK-sats. Kostnadene beregnes for tiden kandidaten oppholder seg ved gradsgivende institusjon (residenstid). Tilsvarende som i rapporten fra 2015 foreslås det å bruke full IK-sats for beregning av kostnader for tiden kandidaten oppholder seg ved gradsgivende institusjon, men lar være å inkludere andre indirekte kostnader som påløper for resten av perioden knyttet til bibliotekstjenester, administrasjon og disputas.

Finansiering av indirekte kostnader vil være gjenstand for forhandling mellom gradsgivende institusjon og vertsinstitusjon. Finansieringsfordelingen av de indirekte kostnadene kan påvirkes av kandidatens grad av integrering og i hvilken grad fagmiljøet har en egeninteresse i prosjektet.

Anbefalinger: Sektoren bør kunne enes om at TDI-modellens IK-sats brukes for å beregne de indirekte kostnadene for tiden kandidaten oppholder seg ved gradsgivende institusjon. Avtale om betaling spesifiseres i doktorgradsavtalen del C, som handler om samarbeid med eksterne aktører før ph.d.-kandidaten starter på doktorgradsarbeidet. (Det må lages en mal som gjør at man husker at dette skal spesifiseres ved avtaleinngåelse).

Leiestedskostnader

Finansiering av leiestedskostnader avhenger av kandidatens behov for å benytte seg av forskningsinfrastruktur. Dette behovet skal være klart definert ved opprettelsen av stillingen. Priser for leiested ved gradsgivende institusjon kan beregnes av leiestedsmodellen (som er del av TDI-modellen).

Ved bruk av kjernefasiliteter og forskningsinfrastruktur er det naturlig at kostnader beregnes før oppstarten av et ph.d.-prosjekt, og at finansiering av denne type kostnader er avklart før kandidaten starter sitt doktorgradsarbeid.

Som for de indirekte kostnadene kan finansiering av leiestedskostnader påvirkes av kandidatens grad av integrering i fagmiljøet og i hvilken grad fagmiljøet har en egeninteresse i prosjektet. Noen kandidater er en del av større forskningsprosjekter som har satt av midler til leiestedskostnader, mens andre er ikke knyttet til slike prosjekter. Uansett er det viktig at utgifter knyttet til doktorgradsarbeidet er klarlagt ved oppstart av doktorgradsarbeidet og garantert for av vertsinstitusjonen. I tilfeller der ph.d.-kandidaten gir en gevinst til gradsgivende institusjon i form av blant annet økt forskningsaktivitet og publisering, kan viljen til egeninnsats fra gradsgivende institusjon være større.

Anbefaling: Sektoren bør enes om at slike kostnader beregnes i henhold til leiestedsmodellen før oppstart av et prosjekt. Det skal gjøres en tydelig avtale mellom gradsgivende institusjon og doktorgradskandidatens vertsinstitusjon om finansiering av leiestedsutgifter før oppstart av doktorgradsprosjektet. Avtalt finansiering spesifiseres i doktorgradsavtalen Del C som handler om samarbeid med eksterne aktører. (Det må lages en mal som gjør at man husker at dette skal spesifiseres ved avtaleinngåelse).

6. Oppsummering av anbefalinger

Fra kapittel 5 kan vi oppsummere følgende merknader og anbefalinger:

1. Avtale om betaling spesifiseres i doktorgradsavtalen del C (samarbeid med eksterne aktører) før ph.d.-kandidaten starter på doktorgraden. (Det må lages en mal som gjør at man husker at dette skal spesifiseres ved avtaleinngåelse).
2. Sektoren bør kunne enes om at TDI-modellens IK-sats brukes for å beregne de indirekte kostnadene for tiden kandidaten oppholder seg ved gradsgivende institusjon. Avtale om betaling spesifiseres i doktorgradsavtalen del C (samarbeid med eksterne aktører) før ph.d.-kandidaten starter på doktorgradsarbeidet. (Det må lages en mal som gjør at man husker at dette skal spesifiseres ved avtaleinngåelse).
3. Sektoren bør enes om at slike kostnader beregnes i henhold til leiestedsmodellen før oppstart av et prosjekt. Det skal gjøres en tydelig avtale mellom gradsgivende institusjon og doktorgradskandidatens vertsinstitusjon om finansiering av leiestedsutgifter før oppstart av doktorgradsprosjektet. Avtalt finansiering spesifiseres i doktorgradsavtalen Del C (samarbeid med eksterne aktører). (Det må lages en mal som gjør at man husker at dette skal spesifiseres ved avtaleinngåelse).

7. Mandat og oppnevning av arbeidsgruppe

Bakgrunn: Det har i ulike sammenhenger framkommet at kostnadsberegningene tilknyttet ph.d.-kandidater som ikke har arbeidsplass/er ansatt ved gradsgivende institusjon forvaltes ulikt av ulike institusjoner.

Dette gjelder:

1. Ph.d.-kandidater finansiert gjennom Nærings- og offentlig ph.d.-ordningen
2. Ph.d.-kandidater ansatt i instituttsektoren
3. Ph.d.-kandidater ansatt ved én UH-institusjon og tatt opp på doktorgradsprogram ved en annen

I samarbeid med Forskningsrådet ble det i 2015 utarbeidet en rapport om kostnadsberegning og finansiering av slike utgifter for Nærings- ph.d.-ordningen, som også har vært retningsgivende for Offentlig-ph.d.-ordningen. Disse ordningene innebærer en residensplikt ved UH-institusjonen, vanligvis for ett år, noe som ikke er så relevant for ph.d.-kandidater i kategori 2 og 3 ovenfor. Mye tyder imidlertid på at satsene varierer mellom ordninger, mellom institusjoner og kanskje også internt ved institusjonene.

UHR, Forskningsrådet og Forskningsinstituttene fellesarena (FFA) setter nå i gang et arbeid for å undersøke hvor stor variasjonen er, og om det er grunn(er) til å etablere en mer felles praksis. I første omgang er det ønskelig å kartlegge hva som er dagens praksis og ber derfor om at en henter inn informasjon fra alle doktorgradsgivende institusjoner om hvordan dette praktiseres.

Mandat: Arbeidsgruppen bes om å:

1. Analysere praksis for betaling og kostnadsberegning for ph.d.-kandidater som ikke har arbeidsplass/er ansatt ved gradsgivende institusjon. Dette gjelder de tre kategoriene ovenfor.
2. Vurdere muligheten og eventuelt foreslå felles praksis for kostnadsberegning og betaling for ph.d.-kandidater i denne kategorien. Dette gjelder (stort sett) en eller flere av følgende kostnadstyper:

- Veiledningskostnader
- Utgifter til bruk av infrastruktur (leiestedskostnader)
- Indirekte kostnader ved residensplikt (kontor, etc.)

Arbeidsgruppen vil bygge sitt arbeid på rapporten fra 2015, samt på innsamlet oversikt over dagens praksis fra gradsgivende UH-institusjoner. Det forutsettes at arbeidsgruppen henter inn relevant informasjon Forskningsrådet, instituttsektoren og andre berørte parter.

Arbeidsgruppen har bestått av:

- Marie Eide, UiB
- Magnus Otto Rønningen, UiO
- Janne Østvang, NTNU

Mayvi Johansen ved UiT deltok i oppstarten av arbeidet, men trakk seg fra arbeidsgruppen i begynnelsen av mars. Ingen ny representant ble oppnevnt fra UiT.

Kontaktperson i UHR er seniorrådgiver Ragnar Lie, UHR.